

Třetí kapitola

*Smrt je konečnou také jen
počátkem následných jevů.*

NA CESTĚ Z GARE CENTRALE na vrchní komisařství v Rue Marché au Charbon se Émile Brunfaut co chvíli zastavoval, rozhlížel se, pohledem klouzal po fasádách domů, pozoroval lidi, kteří měli nějaký cíl nebo nějaký úkol a město takříkajíc uváděli do provozu. Miloval Brusel brzy zrána, když se město probouzelo. Několikrát se zhluboka nadechl a vydechl, vzdechl, ale stísněně zaregistroval, že to nejsou vzdechy štěstí. Když procházel po Grand Place, zase se zastavil, hleděl: ta nádhera! Tohle náměstí ukazovalo svou krásu skutečně jen v tu časnou hodinu, ještě než se na ně vrhnou davy turistů. Nenáviděl turisty, tyhle lovce stvrzovaných klišé, která si přinesli v hlavě lidi, co vlastní oči nahradili tablety a fotoaparáty, co jen překážejí a ze živoucího města dělají muzeum a z lidí, kteří tady pracují, staty na obrázku města, muzejní sluhy a lokaje. Brusel byl mnohojazyčným a multikulturním městem ještě dřív, než začaly ze všech koutů světa přicházet tyhle zástupy, které tu nemají co pohledávat. Zhluboka se nadechl, aktovku si přitiskl na břicho a snažil se co nejvíc roztáhnout hrudník. Cívil. Jako nějaký turista. Jaká krása! Jak je tohle náměstí krásné! Nebylo v tom žádné štěstí, naplňoval ho znepokojivý stesk, pocit smutku. V roce 1914, vyprávěl jeho dědeček, byl Brusel nejkrásnějším a nejbohatším městem na světě – pak třikrát přišli, dvakrát ve vysokých botách a s kvěry, pak ve cvičkách a s fotoaparáty. Byli jsme uvrženi do vězení a propuštěni jako sloužící. Émile Brunfaut svého děda neměl nijak moc v lásce, respektoval ho, to ano, nakonec i obdivoval, ale milovat ho za jeho života nemohl, tohohle zahořklého starého muže. Teď sám zestárl. Moc brzo. Miluje Brusel brzo

ráno – tahle myšlenka ho tedy dřív nenapadala. Chodíval po tom náměstí prostě do práce. Teď vidí Brusel – jako někdo, kdo by se měl loučit. Proč? Neplánuje... – šel dál, přidal do kroku, chtěl si ještě před brífinkem v osm dát kafe a připravit se. Nevěděl, že to skutečně existuje: předtuchy. Je komisař. Nic nedá na tušení, domněnky, fantazie. Jeho dědeček říkával: Sněním o pivu žízeň nezaženeš. A komisař to dodržoval a jinak by to nebylo, ani kdyby se dal na jiné povolání.

Měl to skutečně být den, kdy se musel rozloučit. Myslel si, že to je břicho. Jeho velké nadmuté břicho se tisklo na plíce a stlačovalo je, tak to vnímal a měl za to, že to je důvod jeho potíží s dýcháním, které pokaždé znělo jako vzdechy.

Byl ledový lednový den pod hlubokou, ocelově šedou oblohou. Půda, do které dnes bude muset zarýt hrobník, byla tvrdá jako dlažba tohoto skvostného náměstí.

Na brífinku v osm musel Brunfaut referovat, že v případě „vraždy v Atlasu“ nemají v ruce nic, absolutně nic. Neustále si rukou přejížděl po břiše, vzal si předtím ke kávě croissant, mastné drobky mu uvízly na košili, mluvil a přejížděl, mluvil dále, jezdil stále, jako by měl tik. Mají mrtvolu muže, identita neznámá. Muž se v hotelu ubytoval pod falešným jménem, údajně nějaký Maďar z Budapešti, ale pas měl falešný. Receptní vypověděla, že mluvil anglicky se silným přízvukem, ale jestli měl maďarský přízvuk, to nebyla schopna posoudit. Lidé v laboratoři odvedli rychlou a důkladnou práci, ale ani z daktyloskopie, ani z forenzní odontologie a sérologie žádné indicie nevyplynuly, nejsou žádné odpovídající údaje v databance Police Fédérale. Stejně tak bezvýsledná byla balistická analýza smrtící kulky. Možná přijde ještě něco od Europolu. Obdukcční zpráva potvrdila jen to, co bylo zjevné: byla to poprava, výstřel z bezprostřední blízkosti, do týla. Pachatel podle všeho v pokoji nic nehledal, nic neukradl. Nalezený osobní

majetek oběti nepřinesl žádnou informaci o jeho skutečné identitě, nebo dokonce o možném motivu. Nebylo tam nic nápadného, kromě prasete. Ano, prasete. Několik dotazovaných osob, které se zhruba v době spáchání činu zdržovaly poblíž hotelu Atlas, a také někteří lidé ze sousedství uváděli, že jim bylo divné volně pobíhající prasce před hotelem. Naprostá záhada, konstatoval komisař Brunfaut, po všem dosavadním vyšetřování a dotazování máme u tohoto případu jediný konkrétní záchytný bod: prasce – a nevíme ani, jestli má tohle prasce s případem něco společného. Znovu si přejel rukou po hrudi, pak si obě ruce přiložil k břichu, stlačil ho dolů a zároveň se zhluboka nadechl. Pánové!

Žádný z důstojníků nic neříkal. Émile Brunfaut si nemyslel, že třeba zatajují něco, co on ještě neví, anebo že zamlčují myšlenku, na kterou nepřišel, vstal a vyběhl muže ze svého týmu, aby šli do malé schůzovní místnosti.

Za daného stavu věcí nemůžeme nic dělat, jen následující, řekl. Zaprvé počkat, zda od Europolu dostaneme odpověď na data, která jsme jim poslali. Zadruhé to prasce. Neznáme identitu oběti, ale třeba vypátráme identitu toho prasete. Pokusil se o úsměv. Takové prasce jistě nepřijede do Bruselu jako turista, letadlem, a nejde se pak projít po centru. Musí mít nějakého majitele, kterému uteklo nebo který ho někde vypustil. Prověříme tedy všechny chovatele prasat v Bruselském regionu. A především zatřetí: Chci vědět, kdo byl ten člověk, co stál v okně toho domu určeného k demolici. Je možné, že si něčeho všiml. Možná to byl majitel bytu, možná majitel domu. To se dá rychle zjistit. Chci to vědět ve třináct hodin, až se vrátím. Musím teď na hřbitov.

Slušný už jen na hřbitově byt.

Pokoj byl přetopený, David de Vriend šel okamžitě k oknu a otevřel ho. Zjistil, že se dá jen vyklopit, na škvíru tak malou, že

jí ani ruku nešlo prostrčit. Pohlédl na náhrobky stojící zpříma ve vyrovnaných řadách pod hlubokou šedivou oblohou a zeptal se, zda lze tuhle okenní blokádu nějak změnit, či lépe: odstranit.

Paní Joséphine ho poučila, že jí de Vriend nesmí oslovovat „sestro“, protože tohle není žádný špitál, nýbrž rezidence pro seniory, nemám pravdu, pane de Vriende.

Mluvila příliš hlasitě, přímo křičela, za ta léta komunikace s většinou nedoslýchavými starými lidmi se jí to stalo druhou přirozeností. David de Vriend zavřel oči, jako by si tím mohl zacpat uši. Okno – „... pro vaše vlastní bezpečí...“ slyšel, jak volá či řve, měl už jediné přání, aby ta žena zmizela. Snášel ten její tón jak na apelplace stejně tak málo jako její strojenou vlídnost, ta její ústa nepřetržitě vypjatá do úsměvu. Věděl, že je nespravedlivý, ale kdyby v životě existovala spravedlnost, byl by toho tady ušetřen. A teď stála vedle něho, hulákala mu do ucha: Nemí to krása, tolik zeleně za oknem, nemám pravdu? Odvrátil se, svlékl si sako, hodil je na postel. Ona a její tým jsou tu vždy pro něho, nemám pravdu, řekla. Když bude potřebovat pomoc nebo bude mít problém, stačí zavolat, tady tím domácím telefonem anebo tady, vedle postele, zvonkem, nemám pravdu, pane de Vriende? Rozhlédla se kolem s výrazem nadšení, jako by tohle maličké apartmá byla luxusní rezidence, rozevřela náruč a zvolala: To je teď vaše malá říše! Tady se budete cítit dobře!

To byl rozkaz. Ohromeně viděl, jak k němu napřahuje ruku. Trvalo to, než zareagoval. Chtěla ruku zase stáhnout, když jí konečně podal svou. Nastalo krátké míjení, až se to podařilo a pozdravili se. Takže všechno nejlepší, tu si všimla vytetovaného čísla na předloktí, nemám pravdu, řekla tiše. Pak odešla. A de Vriend se rozhlížel po své malé říši a divil se, že si toho nevšiml už tehdy, když si chodil prohlédnout různé domovy důchodců a nakonec se rozhodl pro tento: všechno v tom pokoji bylo připevněné a při-

šroubované. Nebyl tu ani kousek nábytku, který by bylo možné pošoupnout a přemístit. Nejenom postel s nočním stolkem, nejenom napůl šatník s bílými dveřmi ve vysokém lesku, napůl vitrína s dveřmi ve skle, i malý stůl a sedací kout ve tvaru L ten stůl obemykající byly přimontované, televizor přišroubovaný ke zdi, dokonce i obrázek nad postelí – Benátky za deště, v pseudoimpreesionistickém stylu – byl zavěšen tak, že ho nešlo dát někam jinam. Proč Benátky? A proč za deště? Mají se Bruselané na sklonku života utěšovat tím, že i na nejkrásnějších místech světa prší? Malá zabudovaná kuchyňská linka. Nebylo nic, co by se dalo přesunout, změnit, jinak postavit. Ani židle ne. Všechno bylo nezměnitelné a definitivní. Přistoupil ke skříni, stálo tam za sklem pár knih, které si vzal s sebou, sevřených mezi dvěma keramickými opěrkami, představujícími čtoucí prasátka. Dar jeho posledních maturantů, než šel do důchodu. Chtěl knihy vyndat, položit je tam a sem, na stůl, na postel, byly by pak v téhle místnosti jediným movitým inventářem, přejel pohledem po hřbetech knih, ještě jednou, zaváhal – co chce? Číst? Chtěl číst? Ne. Stál tam a upřeně hleděl na hřbety knih, zase skříň zavřel. Chce – co vlastně? Ven? Chtěl ven. Přistoupil k oknu. Bruselský městský hřbitov. Neměl nic v dosahu. Zato v dohledu ano. Teple se oblékl.

Od domova důchodců Maison Hanssens na Rue de l'Arbre Unique to bylo k hlavní hřbitovní bráně jen několik kroků. Ledový chlad. Šedivá obloha. Kovaná brána. Uklidnilo ho, že vidí nějaké ptáky, vrány a vrabce. A těch krtinců mezi hroby, nevzpomínal si, že by byl na některém hřbitově viděl tolik krtinců, ba dokonce že by si vůbec kdy všiml krtince na hřbitově. A všude tady mezi popínavým břečťanem rostly houby, spousty hub, jsou to – jsou to – nenapadal ho název. Znal je, je to jedno, stejně jsou nepoživatelné. Toť vše. Byl tu jeden hrob doslova

vzhůru nohama, překlopený silnými kořeny obrovského stromu. Vedle toho náhrobní desky, roztráštěné spadlými kmeny nebo popadanými větvemi. Na rozbitém kameni mech. Mladé, nově zasazené stromky vedle stromů, co se samy skácely nebo je pokáceli, ležely mezi hroby a tlely. Na této zahradě smrti i stromy umíraly a klesaly do země. Na starých náhrobních kamelech visely malé sádrové věnečky. Někde dva nebo tři, některé takové věnečky ležely i před náhroby nebo vedle hrobů. Jako by tu morbidní děti házely obručemi.

Co chvíli se před některým hrobem zastavil, četl jména, prohlížel si emailové fotografie. Chodil rád na hřbitovy, zamlouvalo se mu, že lidé mají hroby, na kterých stojí jejich jméno. Lidé, kteří zemřeli a které je pak možné navštěvovat. Viděl hroby dětí, lidí, kteří zemřeli velmi mladí, na nemoc, po nehodě anebo byli zavražděni, tragické osudy, ale mají hrob. Dokud existují hřbitovy, existuje příslib civilizace. Jeho rodiče, jeho bratr, jeho prarodiče mají hrob ve vzduchu. Žádné místo, které by bylo možné navštěvovat, udržovat, položit tam kamínek. Žádné místo pokoje. Jen trvalý nepokoj, který nedokáže dojít odpocínutí. Ve vzpomínce, která s ním umře, existoval jen poslední obrázek jeho rodiny, zachycený posledním pohledem – a ten byl pouhé tvrzení. Neviděl tenkrát matčinu tvář, jen její ruku, která ho držela za rukáv, než se jí vytrhl, neměl žádný poslední obraz otce, jen vzpomínku na jeho výkřik „Zůstaň!“, výkřik „Zůstaň tady! Přivedeš nás do neštěstí!“ – a jeho malý bratr, bez tváře, jen záda dítěte tisknoucího se k matce. A jinak? Vzpomínky, které působily jako ukradené ze vzpomínek nashromážděných jinými: vzpomínky otec-matka-dítě, vzpomínky-všehochuť, ty nejšťastnější. Černé jako popel spálených fotografií.

Jeho otec miloval tarte au riz. To byla taková vzpomínka. Zároveň žádná. Chyběl mu k ní obrázek. Jak rodina sedí u stolu a tatí-

nek s radostně rozzářenou tváří říká „Hmmm, dnes máme konečně zas jednou rýžový dort!“ a jak maminka pokládá tarte na stůl a otec umravňuje děti „Pomalu! Nedivočte!“ a matka říká: „Nejdřív dostane pořádný kousek tatínek!“ a – všechno špatně! Neexistoval žádný obraz takové vzpomínky, žádný film se vzpomínkou na něco takového, neviděl sám sebe, jak sedí s rodinou u stolu nad rýžovým dortem, existovala jen věta: „Tatínek miloval tarte au riz!“ Ale proč? A kde se vzala tahle věta? Zrovna tahle věta? Jako vzpomínka na jeden život? Zároveň mrtvá věta, pohřbená v jeho hlavě. Tu uviděl náhrobek, na kterém bylo vytesáno:

TOUT PASSE

TOUT S'EFFACE

HORS DU SOUVENIR

Zastavil se, dlouho pozoroval ten nápis, shýbl se, zvedl oblázek a položil ho na hrob.

Tolik poničených hrobů. Vandalismus přírody. Kořeny stromů vyvrácené náhrobní desky, ulámanými větvemi a spadlými stromy roztříštěné hrobky, bující vegetací pohlcené kameny. Pustnoucí památníky konkurenčního boje lidí, nezřízené touhy po reprezentaci: rozpadající se, plísni napadená mauzolea, jež měla vydávat monumentální svědectví o moci a bohatství rodiny, teď chátrají a svědčí o jediném: o pomíjivosti. Před nimi nápisy, které tam umístila hřbitovní správa: Nájem tohoto hrobu vyprší koncem roku.

Bez peněz umírají i hroby.

Byl unavený, chvíli uvažoval, že se radši vrátí. Ne, chtěl prozkoumat celé to sousedství, v němž teď žije.

Zahnul doleva, nevyšimal si směrovek „Hřbitov německých vojáků“, „Commonwealth War Graves“, „Nederlandse Oorlogsgraven“, a už začínaly řady přesně vyrovnaných náhrobků, jeden jako druhý, jež po živoucím a přímo křiklavém chaosu civilní

části hřbitova svou nekonečnou jednotvárností evokovaly dramatický klid a krásu, perfektní vykoupení uloupeného života esetikou důstojenství.

Ve věku 24 let – padl za vlast.

Ve věku 20 let – padl za vlast.

Ve věku 26 let – padl za vlast.

Ve věku 19 let – padl za vlast.

Ve věku 23 let – padl za vlast.

Ve věku 23 let – padl za vlast.

Ve věku 22 let – padl za vlast.

Ve věku 31 let – padl za vlast.

Ve věku 24 let – padl za vlast.

Ve věku 39 let – padl za vlast.

Ve věku 21 let – padl za vlast.

Mort pour la patrie, for the glory of the nation, slachtoffers van den plicht.

Kdo tudy šel, přehlížel řady jako generál armádu mrtvých, jako prezident vojenskou formaci při státní návštěvě Hádu. Zavřel oči. A právě v tom okamžiku ho někdo oslovil.

Pán, který se ho ptal, zda mluví německy nebo anglicky.

Trochu německy.

Jestli neví, kde je Mauzoleum absolutní lásky.

Jak prosím?

Muž o tom četl v průvodci, rozumíte mi? Ano? Dobře. Takže v průvodci. Musí to být někde tady. Mauzoleum absolutní lásky. Nevíte –?

Neví, řekl de Vriend.

Profesor Erhart poděkoval a šel dál. Na konci aleje viděl budovu, před kterou postávalo pár lidí, třeba mu poradí ti. Měl ještě chvíli času. Většina účastníků reflection group New Pact for Eu-

rope přijíždí teprve během tohoto dopoledne, proto bylo první setkání ten den stanoveno na třináctou hodinu. On však přijel o dva dny dřív, aby si trochu prohlédl město, když už ho pozvali do Bruselu, a ne aby jen celou dobu seděl v uzavřené a klimatizované místnosti. Neměl ve Vídni žádné závazky ani žádnou rodinu. Byl v tomto ohledu v té nejhroznější situaci, v jaké se člověk může v jeho věku ocitnout: byl svobodný. Vděčil své excelentní vědecké pověsti za to, že tu a tam dostal pozvání jako toto, vždy je přijal a svědomitě se připravil, i když, anebo možná proto, měl stále silnější pocit, že už nepřichází s diskusními příspěvky, ale svými pojednáními v zásadě předčítá ze své závěti. Ale v tom případě necht' je tomu tak: necht' je sdělováno dědicům, že existovalo, ono dědictví mimo ducha doby, a že jsou vyzýváni, aby se ho chopili.

Alois Erhart toho dne navštívil nejdřív hrob Armanda Moense, kdysi hojně diskutovaného a dnes zapomenutého ekonoma, svého času profesora na univerzitě v Lovani, který už v šedesátých letech minulého století vypracoval teorii postnacionálního národohospodářského učení a z toho odvodil nezbytnost založit Sjednocenou evropskou republiku. Prohlubující se propojení národních hospodářství a z toho vyplývající vzájemné závislosti, stále silnější moc multinacionálních koncernů a rostoucí význam mezinárodních finančních trhů nebudou už národním demokraciím umožňovat plnit jejich podstatnou úlohu, totiž formativním způsobem zasahovat do podmínek, za nichž musejí lidé žít své životy, a v podstatných rysech zajišťovat spravedlnost v rozdělování statků. „Zavřete národní parlamenty!“ – to byla bojová výzva pravého demokrata – který chtěl s ohledem na historickou situaci nově postulovat demokracii. To, že jeho tezi o nezbytném odumírání národních demokracií nesmetli tehdy ze stolu jako cosi skandálního nebo jako bláznivou utopii, bylo dáno svobo-

dou bláznů, jíž se vyznačovala tehdejší doba, a týž důvod měla skutečnost, že se Moens nakonec nedokázal prosadit proti národohospodářům, „přežvýkavcům“ (jak jim říkal): „Akademická svoboda bláznů nám zprvu pomáhala, ale nakonec upevnila moc skutečných bláznů,“ napsal ve svých vzpomínkách.

Erhart před pětačtyřiceti lety jako mladičký student v Alpa-chu vyslechl přednášku hostujícího profesora Armanda Moense a od té doby se považoval za jeho žáka. Oddaně četl všechny jeho publikace. Když pak sám uveřejnil svou první práci a poslal ji svému učiteli, ležel profesor už na smrtelné posteli. Moens mu ještě dopisem odpověděl, ale další korespondence se už neuskutečnila, protože několik dní nato zemřel. Teď stál Erhart dojat nad jeho hrobem:

Armand Joseph Moens 1910–1972

Stranou náhrobního kamene byl umístěn malý emailový štítek, na kterém stálo:

„Toen hij het meest nodig was,
werd hij vergeten“
Studenten werkgroep „Moens eed“
aan de Katholieke Universiteit Leuven

Na hrobě ležely čerstvé květiny a láhev tvrdého. A prasátka pro štěstí. Různých velikostí a z různých materiálů, z umělé hmoty, z plyše, ze dřeva, z keramiky – ta prasátka si Alois Erhart nedokázal vysvětlit. Vyfotografoval si to. Pak ještě jednou, jen s náhrobním kamenem a s tabulkou, bez prasátek.

Když pátral po místě, kde leží hrob profesora Moense, narazil na zmínku o tom, že na bruselském městském hřbitově mají také jednu turistickou atrakci: Mauzoleum absolutní lásky. To teď hledal. Jeden bruselský baron, jméno Alois Erhart zapomněl,

který vydělal jmění z podílů na dolech v belgickém Kongu, se na jedné cestě do kolonie nesmrtelně zamiloval do jedné ženy, kterou s sebou vzal do Bruselu, aby se s ní oženil – „Černošku!“ To mělo za následek nejenom pohrdání v dobré bruselské společnosti, ale především některé právní problémy, které po dlouhém boji, zčásti za pomoci nejlepších advokátů, zčásti po zaplacení nemalých sum, nakonec překonal. Baronova láska vzdorovala všem bouřím. „Jsem raději, když mě s touto ženou znevažují, než kdyby si mě bez ní vážili!“ Na svatbu, kterou mu konečně povolili, nikdo z pozvaných nepřišel, kromě staré bláznivé hraběnky Adolphine Maratové, která je po oddavkách pozvala do svého paláce na čaj. Jako svědci účinkovali dva dělníci, co na ulici před radnicí spravovali poklop kanálu a za padesát franků každý byli ochotni na čtvrt hodiny přerušit svou práci. Hraběnka Maratová, osočovaná z toho, že snoubence pozvala, se ospravedlňovala těmito legendárními slovy: „Jestliže on je ochoten dát té ženě své jméno, pak já snad budu moci dát jí čaj!“

Tato žena, jmenovala se Libelulle (to si profesor Erhart zapamatoval: malá libela), zemřela krátce nato, v roce 1910, v šestinedělí, po porodu jejich mrtvého syna, který se uškrtil na pupeční šňůře. Baron – jo: jmenoval se Caspers, Victor Caspers – šilený bolestí, pověřil jednoho francouzského architekta úkolem zbudovat na Cimetière de la Ville nádherné mauzoleum pro svoji lásku, prostor určený k rozjímání, do jehož střechy bude zabudován otvor takového tvaru a tak vypočítaný, aby každý rok v den a hodinu její smrti na sarkofág jeho milované dopadalo světlo ve tvaru srdce.

To chtěl profesor Erhart vidět. Očekával, že při takové atrakci tam budou informační tabule a směrovky, ale nic takového. Existuje víc bruselských hřbitovů? Je na špatném hřbitově?

Došel k budově, kterou viděl už z dálky a před kterou se zatím shromáždila větší skupina lidí.

Ohromilo ho, že mezi přítomnými zahlédl jeho, stál tam, nepřehlédnutelný, obrovitý, ve vsí své mohutnosti – to je přece ten policista, který ho vyslychal před hotelem, není pochyb, je to ten obrovitý komisař. Zůstal stát, upřeně na něho z dálky hleděl a tu se jejich pohledy setkaly. Erhart si nebyl jist, zda ho komisař poznal – a teď už se jeho pozornost obrátila jinam: rychlým krokem k němu přistoupili dva muži, pozdravili ho, vyměnili si s ním pár slov, pak vstoupili do budovy, bylo to krematorium, jak teď Erhart viděl.

Nepatřilo k úkolům komisaře Brunfauta účastnit se kremace zavražděného. A ani z hlediska vyšetřování nebyl důvod. Po vraždě se mrtvola konfiskuje a na soudním se provede pitva. Pak je uvolněna pro kremaci. Pokud je známa identita oběti a jsou pozůstalí, organizují pohřeb oni. Pokud identita známa není, je kremace provedena během osmačtyřiceti hodin po obdukcii z pověření města. Za tím účelem se dostaví městský úředník, zkontroluje doklady, potvrdí, že se u nebožtíka jedná o číslo jednacím to a to, přečte zhruba pětiminutový text o pomíjivosti života a věčném míru, aby se v souladu se směrnicemi EU učinilo zadost minimu důstojného pohřbu, rakev nato zmizí ve spalovací komoře. Popel se pak rozptýlí na trávníku u krematoria, v podstatě se vysype, a na určitém místě se instaluje tabulka se jménem, anebo pokud tedy není známo, s policejním číslem jednacím mrtvého. Nebylo možné očekávat, že na tento obřad, u něhož kromě úředníků, co to mají na starosti, nikdo neznal místo ani hodinu, sám přijde podezřelý, či dokonce pachatel. Vždycky se ale objevilo nějaké publikum, lidé, co pravidelně chodili na procházku po hřbitově, důchodci, vdovy, matky s kočárkem od vedle, které pak z úcty nebo zvědavosti zůstaly stát.

Komisař Brunfaut sem ovšem nepřišel kvůli svému případu, ale proto, že ten den byl úmrtním dnem jeho dědečka. Před

mnoha lety se u hrobu tohoto hrdiny belgického odboje v ten den scházel stále ještě úctyhodný, postupně čím dál menší počet lidí. Vyprávěly se historky, popíjelo se, zpívaly se písně. Nakonec Brabançonne. U „Les peuples libres sont amis!“ působili emfaticky pějící, ba řvoucí starci jako banda pomatenců. U verše „Le Roi, la Loi, la Liberté!“ se vždycky naskytl jeden z nich, který jako dirigent pohybem ruky sbor náhle stopl a zvolal: Nemůžeme mít všecko! Čeho se můžem zříct? A všichni: Krále! A čeho se nemůžeme zříct? Všichni: Práva a svobody!

Na Émila Brunfauta působily zamlada tyhle rituály dost tísnivě, ta extáze u hrobu mu připadala trapná a odér kuliček proti molům, vycházející z jejich obleků, považoval za zápach střelného prachu. Později, po smrti rodičů, začal vůči muži, ze kterého na něho jako na dítě šel takový strach, cítit respekt a obdiv a ovšemže, také pýchu! A později, když už měl v zásobě dost slz na to, aby se vyřinuly z jeho stále se zvětšujících slzných váčků, a rád by objal ty lidi, co se zde u hrobu rok co rok shromažďovali, nebyl tu už nikdo, nikdo živý, kdo by si na děda a jeho hrdinské činy vzpomínal. Ale přesto sem každý rok ten den chodil a strávil u hrobu hodinku v osamělé kontemplaci. A protože to letos tak vyšlo, šel pak dál ke krematoriu, kde právě zpopelňovali „jeho případ“. Nečekal, že by ho to přivedlo dál ve vyšetřování – tím víc ho překvapilo, že tam vidí člověka, se kterým mluvil na místě činu při prvních výsleších. Nejdřív mu připadal ten člověk jen nějak neurčitě povědomý a trvalo dobrých deset minut, než si uvědomil, odkud ho zná. Okamžitě vyběhl ze sálu krematoria, ale ten muž tam už nebyl. Brunfaut prochodil ještě několik oddělení hřbitova, ale už se mu ho nepodařilo najít.

Opustil hřbitov. Přímo naproti hřbitovní bráně byla Le Rustique, hospoda, ve které se vždycky stavil, když navštívil dědův hrob. Brunfaut se v duchu ptal, proč jsou okna v patře nad lo-

kálem zazděná. Nepředstavitelné, že tu bydlel někdo, komu by tak vadil pohled na hřbitov. Nikdo se přece nezazdí jen proto, že na něj působí depresivně pohled z okna. Někdo takový by se sem ani nenastěhoval. Jaká záhada se skrývá za těmi zazděnými okny?

Jako vždy si Brunfaut objednal stoemp, dědečkovu zamilované jídlo a pro něho samého sentimentální chuť z dětství. Stoemp is stoemp, říkával děda, rozhodující je samozřejmě kvalita páru: musí prasknout, když se do něj píchne vidličkou. Na to musí být ale párek v opravdovém střívku, a ne v takové té umělohmotné punčoše, co se čím dál víc užívá: dramatický symptom umírání belgické dělnické kultury. Tady v Le Rustique byl stoemp ještě autentický. Jednoduchý, poctivý, perfektní. K tomu jednu malou Stellu Artois od pípy a na závěr malý genever. Émile Brunfaut si povzdechl. Pak jel zpátky na komisariát.

Když se Émile Brunfaut vrátil do „mine de charbon“, řekl mu policista u vchodu, že na něho už čeká hlavní komisař, má prý okamžitě jít do jeho kanceláře.

Brunfaut předtím oznámil, že jede na hřbitov a v jednu hodinu bude zpátky. A všichni přikyvovali. Teď bylo pět minut po jedné. To teď musí šéf zas dělat důležitýho? Brunfaut čekal pokárání, že nebyla žádná důvodná příčina procházet se po hřbitově a pak ještě přijít pozdě. Pokrčil rameny, ne doopravdy samozřejmě, jen v myšlenkách, trpělivě počkal na výtah, zvolna pak kráčel po chodbě až k šéfově místnosti, zaklepal na dveře a ihned vstoupil.

Je to ale svět naruby, blesklo mu okamžitě hlavou: jde ze hřbitova – ale pohřeb, tak mu to připadalo, se koná tady. Vlevo vedle hlavního komisaře seděl vyšetřující soudce, vpravo od něho státní zástupce, všichni se smrtelně vážným výrazem ve tváři.

Posaďte se, kolego Brunfaute!

Že hlavnímu komisaři sedí v zádech vyšetřující soudce, Brunfaut nijak zvlášť neudivovalo: je to koneckonců skutečný šéf, který neustále udílí pokyny a chce být pravidelně informován, jak pokračuje vyšetřování. Ale přítomnost státního zástupce v Brunfautovi okamžitě aktivovala poplašné zařízení. Ta přítomnost totiž znamenala: tady bude nějaká politická intervence.

Jenže co je platné poplašné zařízení, když se poplach rozezní, až když jsou důsledky nebezpečí neodvolatelným faktem?

Ano, byl to pohřeb, který se v této místnosti konal. Pohřeb „případu Atlas“.

Tak tedy, řekl hlavní komisař Maigret a zmlkl. Brunfaut byl přesvědčen, že ten idiot vděčí za svou kariéru jen té náhodě, že má tohle jméno, náhodě pro město nanejvýš nešťastné. Neříkal nic, nehnutě sledoval, jak tenhle Maigret hledá slova. Brunfaut pohlédl na Maigreta s výrazem očekávání, ten se o pomoc obrátil na vyšetřujícího soudce, který nakonec řekl: Velice děkuji, pane komisaři, za váš čas. Právě jsme se zabírali případem vraždy v hotelu Atlas, u kterého jste, jsem-li správně informován –

Ano, řekl Brunfaut.

Tak tedy, řekl hlavní komisař Maigret.

Máme nové poznatky, řekl vyšetřující soudce, monsieur de Rohan. Jediné, co Brunfautovi přišlo na tom nadutém Rohanovi zajímavé, byla jeho žena. Poznal ji na jednom vánočním večírku, mladou, velmi křehkou osůbku s velkýma očima a tmavým obočím, kterou de Rohan vždycky, když chtěla něco říct, se smíchem umlčel slovy: „A ty, ma biche, teď musíš mlčet!“ – Brunfaut se okamžitě zmocnilo přání s ní spát. Nebyl si jist, zda to byla skutečně touha po té ženě, anebo chtivost pokořit jejího muže. Byl dost opilý na to, aby jí to řekl do ucha – velmi přímočaře, velmi hloupě. Vykulila na něho oči, okamžitě se zastyděl a ona odpověděla: Dnes to nejde. Zavolej mi zítra!

Rohan si sebeuspokojivým pohybem ruky ohmatal svou perfektně nafénovanou frizuru a požádal hlavního komisaře Maigreta, aby komisaři Brunfautovi objasnil stav poznatků.

Brunfaut cítil, jak je státnímu zástupci protivná bezmocnost těch policistů tady a jak už jen čeká, až bude všechno venku a on bude moct jít a zase se věnovat důležitějším věcem. Tak tedy, řekl hlavní komisař Maigret. Věc se má takto: Existují závažné důvody, proč v dalším vyšetřování tohoto případu nepokračovat. Rozumíte?

Ne, řekl Brunfaut, nerozumím. Znamená to: My nebudeme dál vyšetřovat, nebo já nebudu dál vyšetřovat, anebo se nebude dál vyšetřovat?

Bylo to potřeťi za posledních pět let, co ho povolali na místo činu a on stál nad mrtvolou – která příští den už neexistovala. Jsou ty závažné důvody: že Brusel je městem posledního soudu? Městem zmrtvýchvstání mrtvých? Spojila se duše zavražděného zase s tělem, a kde není mrtvý, není ani případ? Potvrdili to na soudním?

Tak tedy, řekl Maigret, chápu –

Brunfaut se na toho idiota vztekle podíval. Ten jeho blbý účes na ježka. Vlasy nakroucené gelem. Jako by příliš utažený uzel na kravatě způsoboval, že se mu vlasy tak ježí.

Chápu, že, tedy že to teď nechápete, ale –

Věc je úplně jednoduchá, vložil se do věci de Rohan, úplně snadno pochopitelná. My už nemáme s tímto případem nic společného, vy ne, my ne, nikdo tady. A to, co vám tady řeknu na vysvětlenou, je přísně důvěrné. Uslyšíte to, ale nebylo to nikdy řečeno, je to jasné? Tak tedy: Existuje jediná instituce, která má moc nám takový případ odebrat, která ho může nechat zmizet a po svém způsobu objasnit. A tato instituce je proto tak mocná, protože ve skutečnosti, to jest oficiálně, vůbec neexis-

tuje. Není uchopitelná, chápete, chápe se takových případů, ale ona sama uchopitelná není. Jde tu o zájmy, které –

Zájmy, řekl Brunfaut.

Přesně. Rozumíme si.

Státní zástupce se mlčky podíval z jednoho na druhého, přikývl.

Zůstane to mezi námi, řekl Brunfaut, a státní zástupce opět přikývl. Ano, řekl Brunfaut, zůstane to mezi námi, jako v nějaké detektivce v televizi.

Jakže?

Pokyn z nejvyššího místa, pokračoval Brunfaut, politická intervence s cílem zabránit vyšetřování, tajuplné náznaky, jinak mlčení, to je přece nesnesitelné klišé, ale to klišé musí být samozřejmě ještě doplněno: komisařem, který cítí nezbytnost na vlastní pěst –

Vy teď jistě nebudete –

A který jako hrdina nakonec –

Vy teď jistě nebudete nic podnikat na vlastní pěst, řekl státní zástupce. To je nařízení. A jak jsem se předtím právě dozvěděl, bylo vyhověno vaší žádosti o dovolenou.

Ale já jsem žádnou žádost o dovolenou nepodával!

To je jen takové malé nedorozumění, řekl Maigret, řekl jsem, že pan komisař Brunfaut má ještě mnoho nevybraných dnů dovolené.

Brunfaut pocítil silné svírání, nakonec se zhluboka nadechl a vydechl.

No výborně, řekl Rohan, v tom případě si teď vyberte své dny dovolené, odpočiňte si, máte za sebou extrémně mnoho stresu, jak vím, a –

Státní zástupce se zvedl, Maigret a Rohan vyskočili ze židlí, pomalu vstával i Brunfaut, tenhle dvoumetrový člověk, který ostat-

ní tady převyšoval, náhle pocítil píchnutí na hrudi a klesl zpátky na židli. Státní zástupce na něho z výšky shlédł, řekl: Pánové!

Émile Brunfaut šel do své pracovny a zjistil, že šanon „Atlas“ se zprávou o výjezdu, s prvními protokoly z výslechů, fotografiemi místa činu a pitevním nálezem z jeho stolu zmizel. Má to ovšem taky všechno uloženo v počítači. Zadal heslo – ale také z virtuálního psacího stolu na obrazovce příslušná složka zmizela. Otevřel koš v počítači: spis se nevyskytoval ani mezi smazanými dokumenty. Protokol o provedených úkonech, všechno, co se týkalo tohoto případu, bylo smazáno – kdy přišel příkaz k výjezdu k hotelu Atlas, která zásahová vozidla kdy dorazila na místo činu, kteří policisté měli službu, první zpráva techniků o sběru stop, všechno pryč, případ se rozplynul ve vzduchu.

Zafuněl, stlačil břicho dolů, aby odlehčil plicím, zhluboka se nadechl, rozeplnul si pásek a knoflík u kalhot. Zíral na obrazovku. Jak dlouho? Minutu? Deset minut? Postřehl, že už nehledí na obrazovku, ale sleduje sám sebe: Jak zareaguje? Nevěděl to. Viděl sám sebe, jak tu sedí jako zhroucená mrtvola. V tu chvíli začaly jeho prsty opět bubnovat do klávesnice, googloval: Jak referovala média o vraždě v hotelu Atlas? Nic. Ať zadal jakýkoli výraz, nic, žádný výsledek. V novinách o tom nebyl jediný článek. K vraždě nedošlo.

Vzhlédł a teprve teď si všiml, že vyčistili i přenosnou prezentační tabuli: List, na který si při poslední poradě zapsal HOTEL ATLAS šipka PRASE a pět otazníků, byl vytržen.

Napadla ho zvláštní myšlenka: Je to teď ten okamžik, kdy se konečně musí stát vnukem?

Vnukem známého odbojáře.

Zvedl sluchátko a svolal muže ze svého týmu. Byl divoce odhodlán, cítil to.

Vstoupil hlavní inspektor, asistent komisaře, tři inspektoři, komisař Brunfaut vypnul počítač, vzhlédl, podíval se těm mužům do tváří a okamžitě pochopil: Vědí to a dávno se s tím smířili. Bylo to beznadějně. Vstal, řekl, že se chce rozloučit, protože jde na – tu si všiml, že mu padají kalhoty, rychle je zadržel –, protože jde na dovolenou a... před těmi muži si nechtěl zapínat kalhoty a pásek, křikl: A teď ven!

Teď si ho ti přízpusobení, poslušní oportunisté vezmou do prádla, jaká je směšná figurka. Zvlhly mu oči, udělal krok k prezentační tabuli, vzal fix a napsal: La Loi, la Liberté! Pak si vzpomněl na nápis na náhrobku, kterého si dnes při chůzi na hřbitově všiml, a pod to velkými písmeny připsal:

TOUT PASSE

TOUT S'EFFACE

HORS DU SOUVENIR

Pak si vzal aktovku – byla prázdná – a šel.

Algoritmus, který všechno možné filtruje a který také pořádal to, o čem se tu dosud vyprávělo, je samozřejmě ztřeštěný – především je ale uklidňující: svět je změt, ale skrze ni jej zažíváme jako mozaiku.

Byla příčinou Brunfautova návštěva krematoria, že vzniklo následné propojení?

Nový mail: „Věc: Osvětím – Vaše návštěva“.

Martin Susman se klepal zimou. Pršelo, a tak nejel do práce na kole, ale metrem. Podzemní vítr v šachtách a štolách byl něco jiného, byl tvrdší a agresivnější než proud vzduchu kolem uší při jízdě na kole. A vypařované teplo stáda v přeplněných vagonech nepřinášelo úlevu, nahánělo mu strach, z nakažlivých nemocí, především ale měl obavy z toho, že ho nakazí tahle apatie a odanost, která se vždycky zmocní lidí ve vlacích.

„Vážený pane Susmane, mám radost, že Vás již brzy budu moci přivítat v Osvětimi!“

Přinesl si z kantýny sklenici čaje a teď seděl u počítače, aby prošel maily.

„Samozřejmě vyzvednu Vás na letišti v Krakovu a Vás osobně dovezu do tábora autem. Poznáte mě podle cedule, kterou budu s Vaším jménem držet nad hlavou.“

Susman čaj s odporem odložil. Měl pocit, že na něho jde nějaká nemoc, jen proto, že kvůli obavám z nemoci pije ten čaj.

Služební cesta. V zásadě byly všechny přípravy hotové. Vědecká služba a Muzeum německého vyhlazovacího tábora Osvětím-Březinka získávaly od EU dotace, zástupci Evropské komise se každoročně 27. ledna účastnili oslavy osvobození tábora. Za GŘ Kultura byl tentokrát vyslán Martin Susman, který měl na starosti vyřizování podpory a kontrolu použitých prostředků.

„Rád bych ještě dal Vám, pokud dovolíte, na cestu dobrou radu s sebou. Důležité je teplé spodné prádlo. V Osvětimi-Březince je kruté zima v této době. V žádném případě nechceme, abyste onemocněl v Osvětimi!“

Při poslední návštěvě Berlínu jsem v jednom obchodním domu koupil spodné prádlo, nejlepší, jaké jsem kdy měl. Nevím, jak se jmenuje ta známka, ale jděte prosím do obchodu, žádejte německé spodné prádlo! Já říkám vždy německé spodné prádlo, protože já jsem je koupil v Berlínu a je bezpečně made in Germany. To bude známé v Bruselu. Německé spodné prádlo! Radím Vám koupit. Německé spodné prádlo je to nejlepší pro Osvětimi!“

Martin Susman klikl na Odpovědět, napsal tři zdvořilé věty, otevřel další mail, vstal a vyšel z místnosti, nakoukl k Bohumilu Smékalovi, který právě něco chvatně vyťukával do klávesnice – a významně zatřepal balíčkem cigaret, Smékal přikývl a oba vyšli na požární žebřík, aby si zakouřili.

Zima jak v ruském filmu, řekl Bohumil česky. Martin tomu samozřejmě nerozuměl, ale přisvědčil. Ano, potřebovali bychom německé spodné prádlo!

David de Vriend vyšel ze hřbitova. Roztrásla ho zima. Moc mu to nevadilo, zažil už mnohem horší chlad, a bez takového kabátu, co má teď na sobě. Rozhodl se, že zajde do Le Rustique, do toho lokálu naproti, dá si něco malého na jídlo a něco na zahřátí, sklenici červeného. Vstoupil, uviděl místo hned vlevo u okna. Číšnice mu přinesla jídelní lístek, zeptala se: Jste z Maison Hanssens, z domova důchodců? To byste mi musel ukázat známky, pak vám můžu namarkovat slevu.

Známky?

Na slevu!

Ne, ne, řekl de Vriend – o žádných známkách nevěděl, aspoň mu o nich sestra dnes nic neříkala –, jsem normální, tedy normální host.

Výborně, usmála se a položila před něj jídelní lístek, objednal sklenici červeného, ano, rozlévané. A zeptal se: A k jídlu, něco malého, co byste mi doporučila?

Máme tady takové ty normální věci, poklepala na jídelní lístek, a každý den menu anticrise.

Menu anticrise?

Ano. Napřed něco vydatného, pak něco velmi sladkého. Je to u nás tady velmi oblíbené. Dnes choucroute à l'ancienne, pak mousse au chocolat. Osmnáct euro bez známek. A kdybyste si před tím chtěl dát duo de fondue, fromages et crevettes, tak dvacet pět euro.

Pohlédl na tuhle usměvavou osůbku a říkal si, co to s člověkem asi udělá: každý den být ve styku se smutečními hosty, ne s mrtvými, ale s pozůstalými.

Tak tedy menu anticrise, řekl, bez fondue.

A bez známek. D'accord!

Čekal a hleděl z okna. Na protější stranu, na hřbitovní bránu. Teprve teď, z odstupu, při pohledu odtud, si všiml, že hřbitovní portál má cosi podobného s bránou v Birkenau.

Pak mu přinesli červené víno.

Kovaná brána se vždycky podobá kované bráně. A věže vpravo a vlevo? Co by mělo být jiného vpravo a vlevo od kované brány? Tak jako lidé v lágru – byli to lidé, co by měli být jiného? Dojem, že tu existuje jistá podobnost, je přesto zoufale vedle. Neexistuje. Toť vše.